

KOVÁRI GYÖRGY: PÁLYAKEZDÉS

Ne kezdjék valami pesti tervezőirodában, vagy kutatóintézetben, menjenek vidékre, ki a szabadba, szagoljanak nyers betont, élvezzék a frissen fűrészelt deszkák és gerendák illatát.

Ismerjék meg a kubikusok izzadtságzagát.

Szerezzenek tapasztalatot az anyagok viselkedéséről.

No, meg a munkagépekről, hogy meglátják, mire képesek, mekkora segítséget jelentenek.

Építsenek, mindenfélét, csatornát, utat, hidat, víztornyot. Csak így válhatnak később igazán jó tervezőmérnökké.

Ne riadjanak vissza a kihívásoktól, érkezzenek bárhol, legyenek bármilyenek

Németh professzor úr bölcs tanácsainak egyetemi barátaim, Tamás és Miklós részéről nem volt euforikus a fogadtatása, de én sem lelkesedtem különösebben. Mindhárman a szüleinknél élő tősgyökeres budapestiek voltunk, de éppen 1959-ben, amikor megkaptuk a diplománkat, nagy és érdekes munka, egy víztisztító mű, a Nagy Felszíni Vízmű építkezése kezdődött Újpest határában, ahol a Dunából kiszivattyúzott vizet kellett olyan minőségűvé tisztítani, mint a Dunakeszin túl is, végig a folyó mentén telepített parti szűrési kutak ma is szolgáltatnak.

Némi hezitálás után jelentkeztünk, mindhármunkat felvettek, beosztott mérnökként.

Egymáson kívül jó darabig mérnökkel, de még technikussal sem találkoztunk az építkezésen. A munkát valami fondorlatos módon – ez akkoriban valószínűleg komoly politikai nyomással kombinált súlyos korrupciót jelentett – a mérnökökben enyhén szólva szűkölködő kiskunfélegyházi 5. sz. Mélyépítő Vállalat szerezte meg, később kiderült, noha majd minden nagyobb budapesti építkezésen már daruk meredeztek az égre, nekik nem volt, legalábbis erre az építkezésre soha nem került, legfeljebb később valami kósza autódaru.

Ez

Ezidőtájt politikai nyomás kifejtésére alkalmas nagy hatalmú elvtársak még bőven lehettek, a legfurcsább nagy fekete autóban, középkorú, erőteljes, komor kísérők társaságában érkezett, azok nem szólaltak meg a rövid látogatás során, éppen valami medence betonozásába fogtunk volna, nehézkesen kászálódott ki a kocsiból, az egyik kísérő tárt ajtót neki, nagyon ittasnak ugyan nem látszott, csak kicsit tántorgott, de az alkoholszag a szabad levegőn sem illant el maradéktalanul.

A kérdései azonban súlyos részegségről árulkodtak, ennyire tájékozatlan nem lehetett.

Mit építenek itt az elvtársak.

Egy víztároló medencét.

És miből csinálják.

Vasbetonból.

És a betont miből csinálják.

Cementből és kavicsból.

A cementet meg hogy csinálják itt az elvtársak.

Azt hozzák, összekeverjük a kavicsal és a vízzel, és a vasszerelésre öntjük.

Ez meglephette, bambán várt keveset, majd, fölényesen mosolyogva, fejcsóválva közölte: nem lesz ez így jó, elvtársak.

Most mi néztünk bambán.

Megrohad az a vas ott a betonban, elvtársak.

Visszamaszott az autóba, elhajtottak, soha nem tudtuk meg, ki volt, amikor a központból telefonáltak, hogy jön, és fogadjuk méltón, nem tudták, vagy inkább nem akarták megmondani, honnan jött, ne érdekeljen, figyelmeztettek bár finom, de nyomatékka.

Talán viccett, találgatott valaki, nem látszott vicces fiúnak, dörmögte Lak Károly, a művezető, egy ilyen engem egyszer agyon akart lövetni, néhány pillanatra valahová a múltba tompultak a szemei, mindegy, mi azért maradjunk a hagyományos módszernél, annál is inkább, mert azt nem mondta meg, mit kellene helyette csinálnunk.

Az országút mellett kijelölt építési területet alacsony egymásba átmenő halmok és sekély mélyedések tagolták, szemben a mögöttük húzódó szelíden lankás, de egyenletes simaságú megyeri dombokkal, mintha régebben megbolygatták volna ezt a terepet, nem mostanában, már benőtte a gyér növényzet, itt „törpe nyárfaerdő” ugyan nem sárgult a „királydinnyés homokban”, másféle fákat is csak az országút túlsó, Duna felőli oldalán lehetett látni ott viszont egy gyönyörű ártéri erdőt, de itt királydinnye még volt bőven, a talpamon bizsergett az emlékü, Újpesten laktam, gyerekkoromban sokat jártunk ide játszani, viperát, fürjet, gyíkokat lesni, gőtét fogni a Szilas patakban, persze mezítláb, jó csomó királydinnye landolt a meztelen talpamban.

Az országúthoz közel egy keskeny, hosszú felvonulási épület volt válaszfalakkal kisebb szobákra osztva, elől ajtó, hátul ablak, az egyik ilyen volt a mérnöki irodám, benne kecskelábú gyalulatlan deszkaasztal, ilyesféle székekkel és egy polccal, rekeszeiben a tervdokumentációval. Nem erről álmodoztam, mint első munkahelyem berendezéséről.

A még nem hajlott korú, lassú mozgású építésvezetőt, a kutyája, egy szép vizsla kísérette, János bácsinak hívta a munkások - feladatuk még nem volt, de hát munkás nélkül, ugye, nincs munkahely -, akkor ezt furcsállottuk, de nem sok idő telt el, mi is megkaptuk a „bácsi” titulust, ott kinn az „elvtárs” megszólítás nem akarózott, ahogyan az „úr” sem, azt a vezetőség nem vette jó néven, bár a „mérnök” - kel néha megfért. Az építésvezetőről hamar kiderült, gyakorlatilag azonnal kiderült, hogy „...nem sok hajszála hullt ki a tudományokért...”, a mérnökiekért legalábbis nem. Első feladatként egy nagy fészter alaprajzának a kitűzésével bízott meg bennünket, ahol a terveknek megfelelően majd vasbeton elemeket fogunk gyártani, amikből összerakjuk a vízmedencéket.

Ámultunk, de hát nem valami előre gyártó üzemben kellene...

Ide fognak hozni egy mozdonyt, az ad majd gőzt. Majd beletanulnak az elemgyártásba, somolygott gúnyosan, most gyerünk azzal a kitűzéssel.

Ahhoz műszer kellene, de Gimesi már félbe is szakította Miklóst, fölényesen legyintett, minék, itt olyan egyébként sincs nincs, majd ő megmutatja, hogy kell csinálni, ül, vezényelt a kutyájának a pálcájával, ami mindig a kezében volt, vadászkalap-félét viselt hozzá, az eb

engedelmesen elfeküdt, és nem is mozdult a helyéről az ugyancsak sajátos kitűzési művelet végéig, ami azzal kezdődött, hogy hozatott egy kubikussal három hegyes végű karót, meg egy ácsszekercét.

Egyet beleforgatott a puha homokba, ahol állt, mindenütt ilyen volt a talaj, azért egy-kettőt ütött a tetejére a szekerce tompa végével, aztán a pálcáját mereven előre tartotta, a másik karját oldalra nyújtotta ki, tessék, itt a itt a derékszög, Miklós a második karóval a pálcával mutatott irányba menetelt amíg meg nem állította, ott jó, leverheted, Tamást a szabad kezével irányította, vele a harmadik karót rögzítette, kicsit pontosított, aztán megnézte a nagyon terven a fészker oldalfalak hossz méretét, és a saját karójától hosszú léptekkel, ahogy egy futballbíró a szabadrúgás kilenc méterét méri ki, kilépte a távolságot mindkét irányba, tessék, nem kell itt szőrözni, csináljátok tovább, a többi már gyerekjáték, gyerünk, Pici, szólította a kutyát, és elballagtak a távolabb tevékenykedő Bacsik Énok művezetőhöz, őt váltotta fel csakhamar az építkezésen később meghatározóan fontos Lak Károly.

Bacsik Énok a lézengő kubikusok közül kettőt éppen munkára fogott annál a sóderhalomnál, amit egy billentős teherautó zúdított a felvonulási épület elé, miért oda, ki tudja, érdemi munka még nem folyt, az építkezés még nem igazán kezdődött el, kubikusokra ugyanúgy nem volt még szükség, mint ránk, ifjú mérnökökre, a vállalat valamiféle vidékies lomhasággal inkább csak tapogatta ezt a nem rájuk szabott feladatot, később többször hallottam, hogy a hátuk mögött a tervezők kiskunfélegyházi tyúkólépítő vállalként emlegették őket.

Amikor azonban egy kormányhatározatot követően a vízmű építése stratégiai feladattá vált, a lomhaság pánikgyorsulásba csapott át, és érlelt bennünket, ha nem is a Németh professzor úr mércéje szerinti, de a gyors ütemben érkező, egyre jobb minőségű szakemberek keze alatt a korszellemnek megfelelő mérnökké.

Most még értetlenkedve, tanácstalanul bámultuk, ahogy a két kubikussal Bacsik Énok művezető néhány méternyivel odább lapátoltatta a sóderhalmot.

Az Énok keresztnévnek volt valami bibliai sugallata, a közép magas, vastag emberből azonban vallásos áhítat helyett vöröslő krumpliorra alól pálinkaszag áradt, amikor tüsszentett, éppen meg lehetett fázva, pálinkapermet felhőzött a környezetében. Rekedt, mély hangon irányította a lapátolási tevékenységet, aminek semmi értelmét nem láttuk. Merthogy nem is volt.

Az erős pálinka mellett alig érezhető ételszagért a vacsorája lehetett felelős, még aligha reggelizett.

Sok évvel később alkalmi ácsokat szállítottam a Ladámmal egy hétvégére, a saját házam építéséhez, szombaton hajnalban szedtem fel őket egy kis faluban, ahová Egerből érkeztem, Miklós akkor már ott lakott, náluk aludtam. Rosszkedvűek voltak, talán a korai ébredés miatt, gondoltam, de csakhamar kiderült, hogy rosszul, szótlanok maradtak mindaddig amíg valami településhez nem érkeztünk, ott fölélénkültek, be kellett hajtanom, mohón meredtek az üres piactérre, éhesek lehetnek, gondoltam, de nem azok voltak, a nap első óráiban még sehol nem volt életnek nyoma, csalódottan dőltek hátra, nem lehetett nem érzékelni valami türelmetlenséget, feszültséget a kocsiban, próbáltam beszélgetést kezdeményezni, hasztalan, végül Hatvanban, vagy inkább már Gödöllőn világosodtak az üzletek, a piacon parasztok rakosgatták ki az áruikat, már egy lacikonyha serpenyőiben is sisteregtek kolbászok és hurkák, ott álltam meg, reggelizzenek, de eszük ágában sem volt, egy éppen akkor érkező autóhoz siettek, honnan tudhattak a pálinkás demizsonokról rejt a csomagtartójában, rejtély, kikunyerálták, hogy soron kívül töltse meg a zsebükből előszedett bádogbögrét, le is nyeltek

néhány decit, mielőtt tovább hajtottam, felderültek, beszélések lettek, egymás szavába vágva még viccelődtek is, elsősorban azon, hogy ki mit tudott, de inkább nem tudott csinálni az asszonnyal ezen a rövid éjszakán.

Így kell kezdődnie egy napnak, tárta az egyikük hátatellen a karját a piactérre, mielőtt visszamászott a Ladába.

Ahogy a múltó évek során tapasztaltam, az építómunkások nagy része is ebbe a szomszagos kasztba tartozhatott.

Bacsik Énok is, aki szerint az emberek egy pillanatig sem tétlenkedhetnek, az rosszat tenne a munkamoráljuknak, ezzel a lapátolással most ellesznek egy darabig, későbbre kitalálok nekik valami mást, kell a változatosság, azokkal meg, bökött néhány, a beruházó irodájának az árnyékos falához támaszkodó munkásra, délután visszalapátoltatom, amit ezek most áthánytak.

A régebben épített, most zárva tartott beruházói iroda kívül is jóval igényesebb volt, mint a mi felvonulási épületünk, belül pedig, ahogy később, amikor már ült benne, majd idővel dolgozott is valaki, szokásos irodabútorokkal volt berendezve, itt is dossziék sorakoztak több polcon egymás alatt és fölött, dolgozhattak itt valamikor, futott át az agyunkon, de ezzel nem foglalkoztunk.

Igaz, eleinte mással sem nagyon.

A vállalat fővárosi központjában is töltöttünk néhány napot, de még ott sem folyt akkor lázas munka, ismerkedtünk a szervezettel, a főmérnökkel kicsit hosszabban, az igazgatónál éppen csak pofavizitnyit, mintegy Németh professzor úr intelmeinek a kiegészítéseképpen kenetteljesen figyelmeztetett bennünket életünk nagy lehetőségére, hogy a vállalatánál dolgozhatunk, ha derekasan, vihetjük is valamire.

Kint általában csak a terveket nézegettük, a mozdony-fészker építéséhez Gímesi a kitűzésen kívül nem tartott ránk igényt, egy ács vezetésével piszmogott vele néhány ember, de egy napon végre az irodájába szólított bennünket, megálltunk az asztala előtt, a sarokban alvó kutyája csak éppen felnézett ránk, ásítva visszaaludt, némi gunyoros pátosszal közölte, most megkapjátok életetek első komoly mérnöki feladatát.

Hatásszünetet tartott, mi is hallgattunk, végül kibökte.

A tereprendezést.

Kimentünk az ajtó elé, széles mozdulattal mintegy átfogta a területet, ezeket a hepe-hupákat el kell tüntetni, egyenletes, sík területet akarok itt látni. Milyen gépeket kapunk, csillant fel Tamás szeme, de az építésvezető lehűtötte.

Kordékkal, lovakkal és kubikusokkal csináljuk...

Viccelsz, vágott a szavába Miklós, mint a régi, de Gímesi nem mosolygott, nincs ilyen gépe a vállalatnak, azzal dolgozunk, amink van, a kordés részlegnek most nincs másutt munkája, ide vannak irányítva.

Tervezzetek húsz lónak istállót, meg valami a hajtóknak, de csipkedjétek magatokat.

Nem volt ilyen tantárgyunk az egyetemen, aggodalmaskodott epésen Miklós, jellemző, vette a lapot Gímesi, de lovat talán már láttatok...

Elismertük.

Akkor meg mit nyavalyogtok, kezdjétek.

Akkor a központból kérünk téglát, áthidalókat meszet, homokot...

Frászt kértek. Van itt elég gömbrúd, palló, lécz, abból tervezetek egy vázat, az oldalfalak és a tető nád-pallóból lesz, a tetőre kaptok kátránypapírt. Ajtó nem kell, meleg van, és nem lesznek itt örökké. Jászol viszont kell, ahhoz találtok valahol deszkát.

A hajtók fészkerét írjátok munkásszállásnak, az jól hangzik...villanyt nem kell odavezetni, és elég nektek az a csap is a felvonulási épület végében, ott van még egy zuhanyrózsa is...

A papírjait kezdte kotorászni, fel se nézve legyintett egyet az ajtó felé, átmentünk az irodánkba, kitört belőlünk a röhögés, ez aztán a kihívás, csapot Tamás az asztalra, Németh prof most dörzsölné a kezét, csak bele ne bukjunk, sápióztott Miklós, ím, legszebb álmaink valósulnak, így én, erre megint röhögni kezdtünk, de hamar abba hagytuk, elbizonytalanodtunk, a mérnöki tudományokra ugyan nem volt szükség az istálló tervezéséhez, mégse tudtuk, hogy fogjunk hozzá.

Bacsik Énok felélénkült, amikor hozzá fordultunk segítségért, a legjobb helyre jöttek, falusi gyerek vagyok, ami felől már csak a kétoldalt bánatosan lelógó dús bajusza miatt sem merült fel bennünk kétség, talán borzas üstöke gyűrülésének és kezdődő őszülésének ellensúlyozására szánta, de valóban segített a hevenyészett rajzok elkészítéséhez, majd gyorsan megépítettük az istállót és a szállást a hajtóknak, a kubikusaink lapátoltak, békésen baktattak a lovak a kordékkal, fogytak a halmok, teltek a gödrök, szépen haladtunk, de a központból gyorsítani akartak, küldtek két önrakodó dömpert is. Ezek kanalaival szépen le lehetett szedni a halmocskákat, beborítani a földet a tartályba, és elvinni egy gödörbe, de csak néhány órát dolgozhattak, jött az ukáz a központból, hogy túl drága a bérletük, szereljük le a kanalat, és használjuk anélkül, töltögessék a kubikusok, erre azonban embert nem kaptunk, félreálltak a kerítés mellé, néhány nap múlva eltűntek.

Búcsú nélkül távozott Gimesi János is, talán örült is neki, ahogy haladt az építkezés, egyre nyilvánvalóbbá vált az alkalmatlansága, az őt váltó dr Czobor László építés vezető már magunkfajta értelmiségi volt, hozott egy szintező műszert is.

Őrülünk neked, eddig itt nemhogy doktorált mérnökkel, de még technikussal sem találkoztunk.

Doktor ugyan vagyok, de mérnök nem.

Akkor meg hogy kerülsz ide.

Orosz hadifogságból.

Ne szórakozz, méltatlankodtunk.

Azért nem közvetlenül, néhány éve engedtek haza, azóta az építőiparban dolgozom. éppen csak megkaptam a diplomámat, már be is hívtak, fogságba estem, valahol Szibériában raboskodtam, borzalmas volt, betegségek, éhezünk, fáztunk, hullottunk, mint a legyek, mert még keményen dolgoztattak is, annyit facsartak ki belőlünk, amennyit tudtak.

Cigaretára gyújtott, mélyre szívta a füstöt, lassan, élvezettel engedte ki, ha hiszitek, ha nem, ez hiányzott a legjobban.

Egy napon egy civil érkezett a táborba, kellemesen ütött el főként vágott szemű katonáöreinktől, akik összehívtak bennünket, a civil megkérdezte, ki tud itt alagutat építeni, azonnal jelentkeztem.

De hát honnan vetted a bátorságot...

Nem volt már semmi veszteni valóm, előbb-utóbb úgyis kinyiffantam volna, kiderült, sem a környéken, sem a foglyok között még mindig én tudtam a legjobban alagutat építeni, egyébként sem volt ember, aki vállalni merete volna, a fiaskó alighanem kötélben, vagy golyóval a fejben végződött volna, én a józan eszemre hallgatva megcsináltattam egy aránylag rövidet, máris jobb kaját és melegebb pufajkát, egyebet kaptam, aztán egy másikat fúrtunk messzebb, később más is vállaltam, kifizetődött a kockázat, így éltem túl a fogságot, ne felejtsetek, a kilencvenezer sztálingrádi német hadifogolyból állítólag csupán mintegy ötezren maradtak életben.

Hazatérve mit kezdhettem volna a jogi diplomámmal, inkább maradtam ebben a szakmában amint látjátok, be is jött, remélem, jól kijövünk egymással.

Így történt, de néhány hónap elteltével őt is lecserélték, Tamást a központba helyezték, Miklóssal kint dolgoztunk tovább.

Elkészült a tereprendezés, elmentek a kordék, a lovak és a hajtóik, hajcsár jött helyettük, egy kormánybiztos, mivel kormányrendelettel kiemelt beruházásnak minősítették. Sokat lógott a nyakunkon, sürgetett bennünket, szapult a teljesítményt, rövid időszakonként kooperációs értekezleteket hívott össze, amin a tervezőnek és a beruházónak is részt kellett vennie, néha odajött a bankból is valaki.

Kaptunk egy főépítésvezetőt is, egy nyugdíjból behívott nagy tekintélyű mérnököt, nehezen igazodott a korszellemhez, mégis színvonalasította a tevékenységet, de az igazi nyereséget Lak Károly művezető érkezése jelentette, fantasztikus gyakorlati érzékkel megáldott ember volt, aki nélkül, daru nélkül, a helyszínen mozdonygőzzel gyártott, nem éppen szuper minőségű vasbeton elemekből aligha épült volna meg a mű, határidőre biztosan nem.

Pusztán kézi csörlőkkel, csigás emelőkkal, egyéb kézi szerszámokkal, gerendákból, pallókból, lécekből készült ferde szállítópályán csúsztatva-vonszolva juttatta a helyükre az elemeket, ugyan úgy álltak össze kúpalakú medencékké, mintha daruval dolgoztunk volna. A tervezők néha kijöttek és csak bámultak, nem gondolták volna, hogy daru nélkül meg lehet építeni a műtárgyaikat.

Az egyik első dolga az volt, hogy ellenőriztette velünk, hogy a rendezett terep szintje megfelel-e a földmunka tervben szereplő adatnak, hisz a vízmedencék és a többi építmény helyzetét ehhez kellett igazítani.

Ilyen terv nem volt a munkahelyen, kértük a központtól, napokig tartott, amig találtak egyet.

A terepszinten alig kellett igazítani valamit, magán a terven azonban ugyancsak meglepődtünk.

Sokkal nagyobb dombok eltüntetését, és jóval mélyebb gödrök betemetését tartalmazta a földmunka terv, mint amilyeneket a kordés művelettel elintéztünk, de akkor nem sokat gondolkodtunk ezen.

Kérdeztük Lakkot, hol tett szert erre a csodálatos gyakorlati tudásra, mi több, mint öt évig egyetemen tanultuk a mesteréget, de nem tudtunk volna mit kezdeni a feladattal.

Nem volt romantikus alkat, de most elmerengve, komoran nézett valahová a távolba a fejünk felett, mielőtt válaszolt.

Szóval úgy látjátok, elég jó vagyok ahhoz képest, hogy az eredeti foglalkozásom népiskolai tanító.

Lassan már alig lepődtünk meg valamin, de ez egy kicsit sok volt, egymásra néztünk Miklóssal, ugyanazt a tétova felismerést láttuk egymás szemében, meg a kételyt is, hogy lehetetlen, ilyen kicsi nem lehet a világ.

Egyszerre kérdeztük, akkor meg hogy kerülsz ide.

Hadifogságban tanultam ki a szakmát.

Mint dr Czobor, nyugtáztuk, de nem is különösebben meglepetten.

Ő ki.

Itt volt korábban építésvezető, ehhez ő is hadifogságban szerezte meg a tudást.

Vállat vont, már én is összefutottam ilyenekkel, jó páran lehetünk.

A története hasonlított Czoboréra, a minden mindegy, a semmi veszténivalóság határán volt, amikor kerestek valakit a fogolytáborban, aki ért a hídépítéshez.

Ennek az volt az előzménye, hogy bekísértek néhányunkat a vasútállomásra valami málenkij robotra, nem bántuk, mindennek örültünk, ami nem a napi monoton kőzetfejtés volt, legalább világot látnak, mondta gúnyosan az egyik őr, aki privát kedvét lelte a cseszegetésünkben, hírlett, hogy a testvére elesett a háborúban, egy vonatszerelvénynyi motort, transzformátort kiscsillagot hoztak, akkora területen kellett elosztani, egy részét kellett volna, mint fél Magyarország.

Lak itt ismét elnézett valahová messzire, mintha pontosan akarna emlékezni, holott ez a történet soha ki nem törölhetően lehetett az agyába vésve, újra meglátott bennünket, folytatta.

A táborparancsnokunk is szerezni akart valamit, hátra maradt, talán egy vodkát remélt a kolhozpiacon, két fogolytársammal a kirakodáshoz tereltek, ahol egy pufajkás, vastag nemezcsizmás, rövid, de vastag ember vezényelte a műveletet, feltűnően nagy, piros ötágú csillag díszítette a sapkáját, komoly beosztása lehetett, szerencsére később kiderült, rangja mélyen a táborparancsnoké alatt volt.

A kirakodás a lehető legegyszerűbb, és legracionálisabb módon történt, Lak arcán az emlék egy gúnyos vigyorban manifesztrálódott, néhány ember pajszerekkel, vasrudakkal lökte le a trafókat, gépeket, egyebeket a platóról, a kisebb dolgokat, mérőórákat, ilyesmiket le is rugdosták, nem tudtam megállni, hogy odafussak, a fenét, oda botladozzak, kiabáltam hogy sztoj, megőrültetek mind tönkremegy, ezt már magyarul, a pufajkás hatalmasat ordított, megszűnt minden mozgás, még egy ordítás, két géppisztolyos katona érkezett futólépésben, vigyétek, lőjétek agyon, ennyit már értettem oroszul, komolyan hangzott, mielőtt elkezdhettem volna valami imát mormolni, hál' Istennek, jött a táborparancsnokom, ő is ordított egy sztojt, a katonák megmerevedtek és tisztelegtek, a pufajkás is, bár kényszeredetten, hóbörgött is valamit, de a tiszt azonnal felmérte a helyzetet, a vonatról letaszított dolgokból összeállt a vágány mentén húzódó roncs-sávból kirugdalt egy-egy darabot, hiába nézegette, már aligha voltak javíthatók, de ha mégis, nyilván tönkrementek, a lelökődéses eljárást lerakodásosra állította át, a

parancsára a géppisztolyosok a pufajkást vezették el, talán nem lőtték agyon, én ugyan nem sajnáltam volna, de annyit értettem, hogy a parancsnok erre, sajnos, nem utasította őket.

Erre utaltál múltkor, amikor jött a kis bunkó a fekete autón, és röpkutatást tartott vasbetonépítésből, emlékezett Miklós, Lak bólintott és folytatta.

Másnap jött értem egy géppisztolyos, a parancsnokhoz kísért, nem tudtam útközben szóra bírni, szorongtam, ha a pályaudvari bunkónak a parancsnoknál erősebb barátja van...

De nem, csak azt kérdezte, tudok-e hidat építeni.

Már mondtam nektek, vesztenivalóm nem volt, gyenge voltam, úgy éreztem, már-már a végemet járom, hullottunk a táborban, mint a legyek, hát biztosítottam, hogy tudok, bár addig hídépítést, legalábbis közlelről, még csak nem is láttam.

Szerencsére kiderült, hogy a környéken messze én tudok a legjobban hidat építeni, és más bele se mer fogni, mert azt a néhány embert, aki megpróbálta, agyonlőtték, vagy jobb esetben betáborozták. A táborparancsnok autóval vitt ki a félbemaradt, beszakadt híd-kezdeményekhez, nem is csak némi fenyegető éllel tájékoztatva az elődeim sorsáról.

Nem buktam bele, amint látjátok, itt vagyok.

És a mikor elfogytak az egyébként nem nagy hidak, más dolgokat is építettem, raktárt, utat, alagutat nem, ott nem kellett. Valahogy minden sikerült, ha voltak is közben károk, azokért nem vontak felelősségre, van egy mondás, saját kárán tanul az ember, hát én az ő kárukon tanultam meg a szakmát. De adtam is valamit, és semmi volt az a kár, amit én okoztam a tönkrement trafókhöz és motorokhoz képest.

A gyakorlat, amit kint szerzett, nagyon jól jött nekünk, sokkal több eszköze itt sem volt, mint Szibériában.

Később egy alkalommal itt is bajba kerülhetett volna, no nem életveszélybe, de kirúghatták vagy akár izgatással is vádolhatták volna, akkoriban azért börtön járhatott, szerencsére akkorra mér nélkülözhetetlenné tette magát. Ez akkor történt, amikor a vállalat az adott rész-határidő betartása mellett még nyereséges is volt, miniszteri dicséretben részesült, Kiváló Vállalt, majd néhány hét múlva élüzem lett Élüzem lett, ezek ugyancsak megtisztelő címek voltak.

Röpgyűlést kellett összehívnom, ahogy az igazgató kenetteljesen felkészített, az embereknek is büszkeséget kell érezniük ezért a dicső címért, jobb teljesítményre ösztönzi őket, amennyire tőlem telt, igyekeztem is lelkesíteni őket, de sajnos, elterjedt közöttük a pletyka, hogy a vezetők magas prémiumokat kapnak, amikor befejeztem, és az emelvényen a mellettem ülő Lak az ilyen gyűléseken szokásos módon kérte, szóljanak hozzá, az első jelentkező feltette a kérdést, és tessék mondani, a pénzből, amit a vállalat a az Élüzem címért kap, mi is, akik itt kint dolgozunk, kapunk részesedést?

Mielőtt megszólalhattam volna, Lak felállt, kicsit előre hajolva, két kézzel a pulpitusra támaszkodva lassan, nyomatékosan, hogy mindenki értsen a szóból, egy határtalanul pimasz, politikailag túrhetetlen kérdéssel válaszolt:

Ha a fuvaros csinál egy jó fuvart, ki issza a sört, a ló vagy a kocsis?

Nem volt több kérdés, azt hittem, a vezetőséget képviselő párttitkártitkár sokkot kapott, de a tartós hápogása ezt kizárta, az emberek felháborodottnak tűnő mormogása itt-ott röhögésbe csapott át, lassan szétszéledtek, tovább dolgoztak.

A párttitkár olyan fegyelmet javasolt Lak ellen, amibe a rendőrséget is bevonta volna, izgatás volt, erősködött, törvényben rögzített bűncselekmény, erre hivatkozva könnyen börtönbe lehetett juttatni embereket, az igazgató is hajlott volna a keménykedésre, de a helyzetet megmentette a kormánybiztos, aki tisztában volt Károly nélkülözhetetlenségével, így csak valami írásbeli megrovást kapott, aminek megünneplésére egy kis társaság, köztük én is, a vállalat pesti székhelyének a közelében lévő presszóba vonult.

Ahol nem mindennapi, az ügy ilyen kedvezőre fordulásához méltó ajándékot kaptunk, egy kis bombát, aminek a robbanásánál ugyan nem lehattunk jelen, de még évtizedekkel később is kárörvendő vigyort ébresztett a képünkön, amikor az eszünkbe jutott. A vállaltak a vízműn kívül már más munkái is voltak Pesten, például a sörgyárban, és a vágóhídon is, ahonnan egy ottani művezető szerzett egy frissen levágott nyers, méretes ló-hímtagot, ami csinos tekerccsé formálva szépen kitöltött egy kalapdobozt, azt pompás-virágocskás díszpapírba csomagolta, hivalkodó masnis rózsaszínű, szalaggal átkötötte, kéretlenül is az asztalunkhoz ült a presszóban a csomaggal, ahol felfedte a titkát, nemcsak a csomagét, hanem a csomaggal művelni készülő szándékát is.

Néhány vodka után elmegy a nőhöz, és búcsú ajándékként leteszi az ajtaja elé, becsönget, majd eltűnik, de az is lehet, hogy megvárja, míg kijön, udvariasan odaadja, és azonnal lelép.

Durva vicc volt, a pasival ritkán találkoztunk, nem nagyon szerettük, de nem küldhettük el, magunkban talán fanyalogtunk kicsit, de szórakoztunk is, találgattuk, ötleteztünk, mi lesz a megajándékozott hölgy reakciója, iszogattunk közben, nem keveset, a vicces pasi még többet, már viccelődünk, ahogy telt az idő, jöttek-mentek körülöttünk, meg-meg nézték az egyik széken félretett díszes csomagot.

Már szedelőzködtünk, fizetni akartunk, amikor kiderült, hogy a csomagot ellopták.

Ám a döbbenet, az ajándékozni szándékozó szitkozódása jóformán csak pillanatokig tartott.

Dőltünk a röhögéstől.

Hogy amikor a tolvaj felbontja.

Jó nehéz volt a csomag, komoly zsákmányban reménykedhetett.

Mi van akkor, ha bontatlanul a saját csajának, esetleg menyasszonyának, adja.

Vagy a feleségének...

Aki megkérdezné, pörköltnek vagy gulyásnak akarod...

Netán tán a mamájának, azzal a kísérő szöveggel, hogy „...Mit mondok majd először is kedves szépet neki...”, idézte valaki Petőfit.

Nászajándéknak is elmenne.

Vonaglottunk a röhögéstől, a presszós nővel és néhány kíváncsian hozzánk somfordáló vendéggel együtt, néhány szóból megértették a helyzetet.

Persze az elképzelhető fejlemények tragikusra is fordulhattak, jutott eszünkbe, erről azonban nem a meglepetést kitervelő tehetett.

A tolvajra rájár a rúd.

Hol rúd az már, jegyezte meg vidáman fintorogva a helyre kis presszós nő a könnyeit törölgetve.

Hát már tényleg nem volt az.

Lak zseniális megoldásai még költségvetési megtakarításokat is hoztak, aminek egyrészt a személyre szóló prémiumvonzata nem volt elhanyagolható, másrészt komoly szerepet játszott a vállalati nyereség növelésében is, aminek rendkívüli fontosságára már az első napokban felhívták a figyelmünket, azt is hangsúlyozva, hogy a nyereséget elérendő nem válogathatunk az eszközökben. Mit jelentsen ez, érdeklődtünk, ésszel kell számlázni, ez volt a válasz, az mit jelent, érdeklődtünk, hát azt, hogy csalni kell, amennyi csak belefér, több betont, faanyagot, betonacélt kell a számlába csempészni, mint amit beépítettünk, keményebb talajosztályt kell naplózni, annak magasabb az egységára, a megmozgatott földtömeg is több legyen, mint a költségvetésben, de abban sokszor van rossz adat, ha nekünk kedvez, meghagyjuk, ha nem, a különbséget számlázzuk.

Év vége felé már látszott, hogy bármennyit csaltunk, kevés a bevétel, komor arccal járkáltak a központban, és akkor elkezdett valami nagy disznóság lehetősége motoszkálni a fejemben, amivel plusz bevételhez lehet jutni.

Az a régi földmunka-terv, az nem hagyott nyugodni.

Amely szerint sokkal több homokot kellett volna megmozgatnunk, mint amit a kordékkal teljesítettünk, és amit korábban még el se számoltunk, most számláztuk volna, de önmagában nem sokat hozott volna a konyhára.

Egyre nyilvánvalóbb volt, hogy a földmunka oroszlánrészét nagy gépekkel jóval korábban már elvégezték, mint ahogy most az építkezés elkezdődött, de eddig miért, miért nem, szó sem esett róla. mi némi túlzással csak a meghagyottat egyengettük.

A felvonulási épületünktől külön álló irodáját a beruházó érdemben nem használta, és bár volt itt nemrég egy mérnök, már jó ideje nem járt ki.

Néhány hete azért már üldögélt egy idősebb ember az irodában, Bodó Bálintnak hívták, nem műszaki ellenőr, csak valami őrféle, akin keresztül kapcsolatot is lehetett tartani a beruházóval.

Barátkozgattunk vele, bár nem volt különösebben beszédes, voltak érdekes történetei, néha vittünk neki valami finomságot, legjobban az abált szalonnát szerette zsemlével és erős-savanyú paprikával.

No meg a pálinkát, abban nem kivételezett, jöhetett bármilyen fajta.

Az ötlet latolgatása, a tétova tervezgetés közben a mennyiségét óvatosan növeltük, a csevegéseket óvatosan terelgettük a korábbi történések felé.

Beszédesebé vált.

Mielőtt ide jöttetek, volt itt egy kihelyezett műszaki ellenőrünk.

Mi történt vele.

Nem lehet tudni.

Áthelyezhették, esetleg csinált valami disznóságot, és kirúgták, találgatta Miklós, de az ember ugyan azt dörmögte.

Nem lehet tudni.

Valamit csak lehet, próbálkoztam én is, de ingerülten lezárta a témát, jobb ilyenkor nem kíváncsiskodni, még a végén te is megütheted a bokádat...

Igaza volt, mi se nagyon érdeklődtünk az 57' elején eltűnt néhány évfolyamtársunk után, akiket néhány év múlva engedtek ki a börtönből.

Lopva nézegettem a polcokon az aktákat.

Volt közöttük egy FÖLDGÉP feliratú.

Bele kellene nézni.

Napokon keresztül ízlelgettem, fontolgattam, nem hagyott nyugodni a gondolat, végül megosztottam Miklóssal is.

Te megőrültél, ezért le is csukhatnak.

Megmondta a főmérnök, hogy az eredményhez vagányság kell, a tervteljesítéshez nem kell válogatni az eszközökben.

De ez túl megy a vagányságon, túl megy minden határon.

Mivelhogy arra gondoltam, ha az a FÖLDGÉP-dosszié is eltűnne...

Miklósnak is egyre jobban tetszett, de óvatos volt, beszéljük meg a főépítésvezetővel, elég jóban voltunk vele.

Előszörre nem értette.

Nem érted, ha ellopnánk a dossziét, az egész földmunkát elszámolhatnánk.

Megértette, de előbb szinte rémülten ránk, majd elgondolkodva maga elé nézett.

Nem értem, miről beszéltek, meg se hallottam, mit mondtatok.

De nem küldött el bennünket.

Akkor most csináljuk, vagy ne csináljuk, akartuk tudni.

Felállt, és kiment az irodából anélkül, hogy egyetlen szót szólt volna.

Mi maradtunk, néztük egymást, nem mondta, hogy csináljuk, mondta Miklós szorongva, de azt sem, hogy ne csináljuk, dűnnyögtem bizonytalanul, viszont, ha kiderül, ketten visszük el a balhét.

Lak Károlyt is megkérdeztük, vele voltunk csak igazán jóban, ez azért meredek...másképp ha ügyesen lopjátok el az aktát, ha egyáltalán észreveszik, hogy eltűnt, senki nem tételezi fel rólatok, hogy loptok, fiatal mérnökök, még majdnem gyerekek miatt tennének ilyent... az meg nem bűn, hogy a számlába beteszitek, végül is a mi tervünk szerint el kellett a munkát végezni...de hát a kordézással nem lehetett ennyi földet megmozgatni... miért ne lehetne, meg aztán régen volt, még tavaly, ki emlékszik, mennyi lóval mennyi ideig dolgoztatok... meséltétek, hogy akkor nem volt itt műszaki ellenőr...

A következő napon Miklós Bodó Bálintot növelt pálinkaadagokkal és pusztán keksszel megpróbálta leitatni, el is jutott vele valameddig, annyira azonban mégsem, hogy amikor

Miklós aggodalmaskodva felajánlotta, hogy megsétáltatja odakint, a szabad levegőn, nem állt kötélnek, így nem tudtam elemelni a FÖLDGÉP aktát a polcról a többi közül, de adódott még egy lehetőség.

Volt az irodájuknak egy kisebb ablaka is, igaz, elég magasan, de elég nagyak látszott ahhoz, hogy egy ember átpréselje magát rajta.

És kicsit nyitva volt.

Persze fényes nappal még munkaidő után sem volt az akció vállalható, de hamarosan adódott egy éjszakába nyúló betonozás, kint maradtunk friss éji betont szagolni, végül is erre ösztökélt bennünket Németh professzor úr, simán eltűnhettünk onnan arra a kis időre, Miklós tenyerébe állva, az alsó kisablak-párkányba kapaszkodva a vállára álltam, onnan bemásztam az irodába, az ablak alatt volt egy kisasztal, nem felejtettem el a zseblámpát, azzal pillanatok alatt megtaláltam és kiemeltem a hosszúsorból a dossziét, a többit gondosan összerendeztem, nem lehetett észre venni, hogy eggyel kevesebben vannak, az a kisasztalról mezítláb másztam ki az ablakon, nem hagytam nyomot, és az akciónak egészében sem maradt nyoma.

Jó volt a szimatunk.

A tervekből nyilvánvaló volt, hogy valami miatt a földmunkát menet közben leállították, bár a túlnyomó részét elégezték, ezt egy számla bizonyította, annak azonban nem volt nyoma, hogy annak idején ki is fizették volna, de ezen nem is nagyon töprengtünk.

A dossziét megsemmisítettük, konkrétan Miklós otthon a kályhában elégette.

A főmérnöknek elmondtuk, hogy a vállalatnál lévő terv szerinti földmunka nagyját korábban valaki már valaki nyilván elvégezte, de ennek nincs nyoma, arra gondoltunk, most számláznánk, mert annyira kell a pénz...

Az aktalopásról természetesen hallgattunk.

Nem döbbsent meg, hosszú pályafutása során sok mindent megélt, tapasztalt, része lehetett ilyen ügyletekben.

Mi mennyit csináltunk, és mikor.

Tavaly, nem túl sokat, lovakkal, kordékkal.

Meg két dömper is volt ott, emlékezett Miklós.

Próbáljátok meg. Nem akarják majd kifizetni, de ha alkura tudjuk őket kényszeríteni, nyerhetünk valamit. Akkora kupleráj volt itt ezzel a munkával az első pillanattól kezdve, hogy lehet, nem lesz nyoma annak, hogy már dolgozott itt előttünk valaki, azzal érvelünk, hogy éjjel nappal dolgoztunk a lovakkal és dömperekkel. Nagy vita lesz, mert nagy pénzről van szó. Beszéljétek meg a jogással is.

Számlába állítottuk tehát az egész földmunkát, sőt, pimasz módon még rá is tettünk egy lapáttal, a lényegesen drágább negyedosztályúnak minősítettük a legfeljebb másodosztályú homokot.

A beruházó természetesen nem akart fizetni.

Még rendes gépeitek sincsenek, még darutok sincs, ekkora munkát nem lehet lovakkal és kordékkal elvégezni.

Sok ló volt, és sok kubikus, dömperekkel is dolgoztunk, nézzétek meg a naplót, különben is az a kérdés, elkészült terv szerint a tereprendezés vagy nem.

Ez nem volt kérdés, de érezték, hogy itt valami nem stimmel, összehívtak egy kooperációs értekezletet, bevonva a tervezőket, a banktól is jött egy csokornyakkendős, kifogástalanul öltözött úr, azt hiszem, a szokatlansága miatt egy életre megjegyeztem a nevét, Telek Leandernek hívták, és ott ült a mindig türelmetlen kormánybiztos is.

A főmérnök megengedte, hogy megfigyelőként részt vegyünk a vitában, tanulságos lesz, ilyesmit az egyetemen nem oktatnak, tapasztalatot szerezhettek egy életre, beszélgetek nem kell, kezdő mérnökként nincs súlyotok, senki nem kíváncsi a véleményetekre. Csak figyeljetek, tanuljatok, hogy csinálják a nagyok.

A vállalatnak nagy szüksége volt a pénzre, ezért nagy erőket vetett be, a jogtanácsost, külső szakértőt, aki természetesen – a vállalat díjazta – aki megfelelő szakvéleményt adott, a tervező is – ők sem tudtak a Földgépről, a Miklósék kályhájában elhamvadt tervek alighanem más iroda készítette - a mi oldalunkon állt, kivéve a negyedosztályú talajt, az az ő tervük szerint is csak másodosztályú volt, az időnként ordítózásba torkolló vitának, amelyben a banki ember nem vett részt, csak szorgalmasan jegyzetelt, a kormánybiztos vetett véget, menjenek dolgozni, ne itt csépeljék a szót, talán már a beruházó is örült, végül is a banktól kapott pénz volt, amit aztán ki is fizettek a vállalatunknak, de nem teljesen.

A banktól jött csokornyakkendős ember, jegyzőkönyveztetette, hogy csak a másodosztályú talajért fizessen a beruházó, a jogtanácsosunk látszólag vonakodva, a főmérnök lemondó gesztussal belement, ez volt a konc, amit a bank kapott, a kecske ugyan jóllakott, de micsoda káposzta maradt meg a vállalatnak, az az egy ici-pici homok-levélke egyáltalán nem hiányzott.

De ez is akkora diadal volt szakára, hogy a beruházási bank közlönyének valamelyik következő számában rövid hivatalos közlemény jelent meg arról, hogy a bank munkatársa, Telek Leander a talajosztály visszaminősítésével túlszámlázást gátolt meg, és ezzel népgazdasági károkozást hárított el.

Na, ugye tanulságos volt ez az ügy, ilyent az egyetemen nem oktatnak, most a való életből lestetek el valami fontost, csak így tovább, még a végén dörzsölt kivitelező lesz belőletek.

Buzgón bólogattunk.

És a titkunkat mindmáig megőriztük.